

ความสอดคล้องและความขัดแย้งระหว่างกฎหมายทางโลกกับพระธรรมวินัย
ผลกระทบต่อ การปกครองคณะสงฆ์ไทย
Consistency and Conflict between Secular Law and Buddhist
Monastic Discipline Implications for the Governance of
the Thai Sangha

อภิสิทธิ์ กาพภักดี¹, อภิชาติ เหมือยไรสง²,

พระวิชรญาณ วิสุทธิธาดา (ไม้แหม่ม)³

Aphisit Kanphakdi¹, Aphichit Mueaithaisong²,

Wicharayan Wisuttiano (moyaem)³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

¹⁻³Mahamakut Buddhist University, Isan Campus

Corresponding Author's Email. aphisitkanphakdi@gmail.com

Received: 04/09/2568

Revised: 25/09/2568

Accepted: 29/09/2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างกฎหมายทางโลกของประเทศไทยกับพระธรรมวินัยในการปกครองคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นไปที่จุดร่วม ความขัดแย้ง และผลกระทบที่เกิดขึ้นในอดีต ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์มีความสมดุลจากการควบคุมทางสังคมโดยชุมชน อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยรัฐบาลได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองไปสู่ระบบราชการที่รวมศูนย์ ซึ่งมีทั้งข้อดีในการสร้างความมั่นคงและแบบแผน แต่ก็ก่อให้เกิดความตึงเครียดและช่องว่างที่สำคัญ การวิเคราะห์จะเจาะลึกถึงประเด็นที่กฎหมายทางโลกพยายามเติมเต็มช่องว่างที่พระธรรมวินัยไม่ได้กล่าวถึง เช่น โครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์ แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างความขัดแย้งเมื่อหลักการทางโลกขัดแย้งกับหลักพระธรรมวินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาของพระภิกษุ การขาดการบัญญัติโทษทางโลกที่ชัดเจนสำหรับความผิดทางวินัยบางประการ ยังส่งผลกระทบต่อความศรัทธาและการบริหารงานของคณะสงฆ์ ซึ่งเห็นว่าสถานะพหุกฎหมายที่พระภิกษุอยู่ภายใต้ทั้งกฎหมายทางศาสนา กฎหมายรัฐ และกฎหมายคณะสงฆ์ ได้นำไปสู่ปัญหาการทับซ้อนและประสิทธิภาพของการบริหาร จึงเสนอแนวทางเพื่อพิจารณาการปฏิรูปโครงสร้างและแนวคิดในการปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดความสมดุลและสอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

คำสำคัญ : การปกครองคณะสงฆ์, ความสอดคล้อง, ความขัดแย้ง

Abstract

This academic article analyzes the complex relationship between Thailand's secular law and the Dhamma-Vinaya in governing the Thai Sangha, focusing on

commonalities, conflicts, and resulting impacts. In the past, the relationship between the state and the Sangha maintained balance through community-based social control. However, the promulgation of the Sangha Act by the government transformed the governance model into a centralized bureaucratic system, which brought advantages in creating stability and standardization but also generated tensions and significant gaps. The analysis delves into issues where secular law attempts to fill gaps not addressed by the Dhamma-Vinaya, such as centralized administrative structures, while simultaneously creating conflicts when secular principles contradict the principles of Dhamma-Vinaya, particularly in criminal cases involving monks. The absence of clearly defined secular penalties for certain disciplinary offenses also affects faith and Sangha administration, pointing to a situation of legal pluralism where monks are subject to religious rules, state law, and Sangha law, leading to problems of overlap and administrative efficiency. Therefore, reform approaches are proposed for consideration regarding the structure and concepts in Sangha governance to achieve balance and contemporary relevance, ensuring the sustainability of Buddhism in Thailand.

Keywords : Monastic governance, Concordance, Conflict Sangha Act

บทนำ

กฎหมายมีความสำคัญในฐานะเป็นกฎกติกา เพื่อให้สมาชิกทุกคนถือปฏิบัติ ทั้งนี้ไม่คำนึงว่าผู้นั้นจะมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อกฎหมายหรือไม่ประชาชนทุกคนในประเทศต้องรู้ว่าควรประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไรจึงถูกต้องดีงามและเป็นการกระทำที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ซึ่งประชาชนในประเทศต้องเรียนรู้กฎหมายทุกคนและเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยกฎหมายจะเป็นสิ่งที่พัฒนามาจากจารีตประเพณีของสังคม ฉะนั้นหลักกฎหมายส่วนใหญ่จึงจะมีความขัดแย้งกับจารีตประเพณีโดยกฎหมายจะต้องสร้างความยุติธรรมให้แก่สังคม เพราะกฎหมายเป็นหลักกติกาที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติเท่าเทียมกัน (วิญญู เถาถาวงษ์ และ พระณัฐวุฒิ พันทะลี, 2568 : 58-71)

การปกครองคณะสงฆ์เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้ปกครองสูงสุดในระยะแรกยังไม่จำเป็นต้องบัญญัติพระวินัย เนื่องจากพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีเจตนาบริสุทธิ์เพื่อบรรลुพระนิพพานและมีคุณธรรมขั้นสูง แต่เมื่อมีผู้บวชมากขึ้น ความแตกต่างด้านเจตนาและพื้นเพทำให้เกิดความไม่เรียบร้อย จึงมีการกำหนดระบบปกครองและพระวินัยเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสงฆ์ พระพุทธศาสนาจึงดำรงอยู่ในฐานะสถาบันสำคัญของสังคมไทย โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่สืบทอดพระศาสนาและต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดควบคู่กับการอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐ (พระครูธรรมศุท, เกษฎา ผาทอง, สุกิจ ชัยมุสิก, 2567 : 630-643)

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540–2562 ประเทศไทยเผชิญกับความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อและทวีความรุนแรงขึ้นจากทั้งปัจจัยเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการทางการเมือง วิฤตเศรษฐกิจปี 2540 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่บ่อนทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐและวางรากฐานความไม่ไว้วางใจทางการเมือง เมื่อทักษิณ ชินวัตร เข้าสู่อำนาจในปี 2544 พร้อมนโยบายประชานิยม แม้จะสร้างความนิยมจากฐานเสียงชนบท แต่การรวมศูนย์อำนาจได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามและนำไปสู่การรัฐประหารในปี 2549 ความขัดแย้งดำเนินต่อผ่านการชุมนุมขนาดใหญ่ของทั้งพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มคนเสื้อแดง ซึ่งจบลงด้วยความสูญเสียในปี 2553 และแม้มีการเลือกตั้งในปี 2554 ได้รัฐบาลที่มาจากประชาชน แต่ก็ไม่สามารถยุติความแตกแยกจนนำไปสู่การรัฐประหารปี 2557 และรัฐธรรมนูญ 2560 ที่ถูกวิจารณ์ว่าไม่เป็นธรรมในการเลือกตั้งปี 2562 (สุวิทย์ อุ่หนาว และ วีรณัฐ พรหมจักร, 2562 : 201-213)

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันทำให้การสื่อสารและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความรวดเร็วและกว้างขวาง โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุ ซึ่งถูกเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่คนรุ่นใหม่ใช้อย่างแพร่หลาย สิ่งนี้ได้สร้างผลกระทบต่อนามธรรมและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาสูงและให้คุณค่ากับศีลธรรม จึงเกิดความผิดหวังต่อภาพลักษณ์ของสงฆ์ที่ควรเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม กรณีเช่นอดีตพระภิกษุผู้มีศรัทธาแต่ยังสามารถกลับมาอุปสมบทได้ โดยไม่พบกลไกการตรวจสอบหรือการดำเนินการลงโทษที่ชัดเจน ยิ่งทำให้เกิดความสงสัยในความโปร่งใสและประสิทธิภาพของระบบการปกครองคณะสงฆ์ นำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาที่เพิ่มขึ้นในสังคมไทย (ชนนสรณ์พงศ์ จุฑาชาต, 2566 : 119-133)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจความสอดคล้องและความขัดแย้งระหว่างกฎหมายทางโลกกับพระธรรมวินัยผลกระทบต่อระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทย โดยการปกครองคณะสงฆ์ไทยเริ่มตั้งแต่สมัยพุทธกาลโดยพระพุทธเจ้าควบคุมสูงสุดและมีการวางพระวินัยเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเมื่อจำนวนสงฆ์เพิ่มขึ้น พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยควบคู่กับกฎหมายของรัฐ แต่บางครั้งเกิดความขัดแย้ง เช่น พระที่มีศรัทธากลับมาอุปสมบทได้ ส่งผลต่อความโปร่งใสและศรัทธาของสังคม ความขัดแย้งทางการเมืองและเทคโนโลยีที่เผยแพร่พฤติกรรมไม่เหมาะสมของสงฆ์ยิ่งเพิ่มความเสื่อมศรัทธา ทำให้การปกครองคณะสงฆ์ต้องปรับตัวเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือและความสงบเรียบร้อย

กฎหมายทางโลกและพระธรรมวินัย สองเสาหลักที่กำกับชีวิตสงฆ์

พระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยดำรงอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษและซับซ้อน คือการอยู่ภายใต้การกำกับของกฎหมายสองระบบพร้อมกันทั้งพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาที่มีมายาวนานกว่าสองพันปี และกฎหมายทางโลกของรัฐไทยที่ประกาศใช้เพื่อควบคุมและบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและการเมืองสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างสองระบบกฎหมายนี้ได้เป็นเพียงการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ แต่เป็นพลวัตที่เต็มไปด้วยการเสริมกัน การขัดแย้ง และการต่อรองอำนาจที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์และบทบาทของ

พระพุทธศาสนาในสังคมไทย การทำความเข้าใจความสัมพันธ์อันซับซ้อนนี้ จึงเป็นกุญแจสำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาแนวทางการปฏิรูปที่เหมาะสมสำหรับอนาคตของคณะสงฆ์ไทย

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณและคณะ (2565 : 296-306) ได้กล่าวไว้ว่า ในพระไตรปิฎกได้ระบุบทบาทพระอุปัชฌาย์ว่าต้องคัดกรอง อบรม และสั่งสอนกุลบุตรผู้ขอบวช เพื่อรักษามาตรฐานสงฆ์และความเรียบร้อยในพระศาสนา พระอุปัชฌาย์จึงเป็นด่านแรกในการคัดเลือกศาสนทายาท หากทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาได้มั่นคง ตรงกันข้ามหากขาดเกณฑ์และกลไกที่รัดกุมหรือมีการละเลยจนเกิดปัญหาการปลอมแปลงเอกสารและคติความ กิเลสอันถึงความจำเป็นที่ต้องอาศัยทั้งพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมืองควบคู่กัน

กิตติศักดิ์ หนูชัยแก้ว (2566 : 284-297) ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับกฎหมายและระบอบการเมืองการปกครองของไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายมหาชน โดยแม้แต่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศหลายฉบับที่ผ่านมา ก็มีการบัญญัติเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้หลายส่วน ซึ่งในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2560) มีการบัญญัติไว้หลายมาตรา อาทิเช่น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก (มาตรา 7), รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา ต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย (มาตรา 67) เป็นต้น

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร), (2568 : 317-331) ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสอธิกรณ์สมณะไว้ในพระปาฏิโมกข์ เพื่อเป็นหลักให้ภิกษุใช้สำหรับการระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในพระพุทธศาสนา ดังนี้ 1. สัมมุขวินัย คือ การระงับอธิกรณ์ในที่พร้อมหน้า หมายถึง พร้อมหน้าสงฆ์ พร้อมหน้าบุคคล คือ คู่กรณี พร้อมหน้าวัตถุ คือ ยกเรื่องที่เกิดขึ้นขึ้นมาวินิจฉัยและพร้อมหน้าธรรม คือ วินิจฉัยถูกต้องตามธรรมวินัย 2. สติวินัย คือ การระงับอธิกรณ์โดยถือว่าเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ ใช้ในกรณีที่จำเลยเป็นพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ 3. อมูหวินัย คือ การระงับอธิกรณ์โดยยกประโยชน์ให้ว่าต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า 4. ปฏิญญาตมระณะ คือ การระงับอธิกรณ์ตามคำรับสารภาพของจำเลย 5. ตัสสปายสิกา คือ การระงับอธิกรณ์โดยการลงโทษแก่ผู้ทำผิด 6. เภยยุยสิกา คือ การระงับอธิกรณ์ตามเสียงข้างมาก โดยเสียงข้างมากในที่นี้จะต้องเป็นเสียงข้างมากของภิกษุธรรมวาทีเท่านั้น ธรรมวาที คือ ผู้มีปกติกล่าวธรรมหรือผู้พูดถูกต้องตรงตามหลักธรรม 7. ตินวัตถการวินัย คือ การระงับอธิกรณ์โดยการประณิประนอม ใช้ในกรณีที่เป็นเรื่องร้ายแรง หากการระงับอธิกรณ์โดยตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดอาจทำให้สงฆ์แตกแยกได้ แต่ยกเว้นอาบัติที่มีโทษหนักและอาบัติเนื่องด้วยคฤหัสถ์

สรุป ความสัมพันธ์ระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายทางโลกสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพระอุปัชฌาย์ในการคัดกรองและอบรมผู้มาขอบวช เพื่อรักษาคุณภาพของพระสงฆ์และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา แต่ในทางปฏิบัติกลับมีปัญหาการตรวจสอบที่ล่าช้าและไม่รัดกุม ทำให้บางครั้งมีผู้ต้องหาหรือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้าสู่การบวชได้ กฎหมายของรัฐ เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 แม้จะกำหนดให้รัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังต้องพึ่งพากลไกของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและตำรวจซึ่งไม่สอดคล้องกับความคล่องตัวของพระธรรมวินัย ในทางพระวินัยเองก็มีระบบอธิกรณ์สมถะเป็นหลักในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในสงฆ์ ซึ่งต่างจากระบบกฎหมายที่ต้องพึ่งพาศักดิ์ศรีภายนอก ความแตกต่างระหว่างสองระบบนี้ จึงก่อให้เกิดทั้งความสอดคล้องและความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยและการธำรงไว้ซึ่งศรัทธาของสังคมต่อพระพุทธศาสนา

ความสอดคล้องเมื่อกฎหมายกับพระวินัยเดินเคียงข้างกัน

ประเด็นกฎหมายทางโลกและพระธรรมวินัยสามารถเดินเคียงข้างกันได้อย่างกลมกลืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการรักษาศีลธรรมพื้นฐาน การห้ามการกระทำที่ผิดศีลธรรม และการคุ้มครองความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันพระสงฆ์ กฎหมายคณะสงฆ์ของรัฐได้รับรองและสนับสนุนหลักการพื้นฐานของพระวินัย เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้บรรพชาอุปสมบท การจัดระเบียบลำดับขั้นของคณะสงฆ์ตามหลักอาวุโสและการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะในการดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณร ความสอดคล้องนี้ช่วยสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจนและเป็นระบบ ทำให้การบริหารจัดการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมทั้งรักษาหลักการทางศาสนาไว้ได้อย่างมั่นคง

พระครูอุทุมพรกิตติคุณ (เลื่อน ภมฺโร), (2567 : 418-426) ได้กล่าวไว้ว่า พระวินัยเปรียบเสมือนด้ายร้อยดอกไม้ที่ช่วยควบคุมพระภิกษุสงฆ์ให้มีระเบียบเรียบร้อย เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาและคำจูนพระพุทธศาสนา การบัญญัติวินัยเกิดขึ้น เพื่อตอบสนองต่อเหตุแห่งความเสียหาย โดยแบ่งเป็นมูลบัญญัติและอนุบัญญัติ ส่วนกฎหมายของรัฐก็กำหนดเพื่อรักษาความสงบ ความยุติธรรม และลงโทษผู้กระทำความผิดเมื่อพระวินัยควบคุมกับกฎหมาย ทั้งสองต่างเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกำกับพฤติกรรมมนุษย์และคณะสงฆ์ให้สังคมและพระศาสนาดำรงอยู่อย่างมั่นคง

พระปลัดศานิตย์ นิจุจฺคุโณ (พงษ์จตุรา), (2567 : 1601-1624) ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีประวัติยาวนานกว่า 2,600 ปี มีต้นกำเนิดในชมพูทวีปและปัจจุบันมีผู้เลื่อมใสมากกว่า 500 ล้านคนทั่วโลก โดยประเทศไทยถือเป็นศูนย์กลางสำคัญของพระพุทธศาสนาโลก อย่างไรก็ตามสังคมไทยเคยเกิดเหตุการณ์สำคัญที่กระทบต่อความเชื่อมั่นของพุทธศาสนิกชน กรณีอื้อฉาวที่รู้จักกันว่า “เงินทองนวด” ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร้องทุกข์ให้ตำรวจปราบปรามการทุจริตและกองปราบดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตงบประมาณในคณะสงฆ์ เหตุการณ์นี้นำไปสู่การออกหมายจับพระมหาเถระหลายรูป รวมทั้งหมด 8 รูป จากวัดสำคัญในกรุงเทพฯ จนเป็นข่าวใหญ่ไปทั่วโลก ทำให้พระภิกษุตลอดจนประชาชนและหน่วยงานรัฐรู้สึกตกใจและหดหู่ เกิดคำถามว่าการดำเนินการกับพระภิกษุเป็นไปตาม

กฎหมายและพระธรรมวินัยหรือไม่ เมื่อพระภิกษุถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยเฉพาะมาตรา 29 และ 30 ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ให้พระภิกษุ “สละสมณเพศ” หากไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือเมื่อถึงเวลาต้องจำคุก ซึ่งแตกต่างจากถ้อยคำในมาตรา 26-28 ที่ใช้คำว่า “สึก” หมายถึงลาสิกขาตามความเข้าใจทั่วไป ความแตกต่างระหว่าง “สละสมณเพศ” และ “สึก” จึงก่อให้เกิดข้อสงสัยในเชิงนิติศาสตร์ว่ามีความหมายเหมือนหรือต่างกัน หากกฎหมายต้องการให้หมายถึงสิ่งเดียวกัน เหตุใดจึงใช้ถ้อยคำไม่เหมือนกัน ทั้งที่อยู่ในหมวดเดียวกัน ปัญหานี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อพระถูกควบคุมตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หากไม่ได้รับการประกันตัว เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการให้สละสมณเพศได้ทันที เท่ากับว่าพระรูปนั้นถูกตัดขาดจากความเป็นพระตั้งแต่ต้น ทั้งที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด กรณีเช่นนี้เปรียบเสมือนการลงโทษก่อนศาลจะตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หากภายหลังศาลยกฟ้องหรือพิพากษาว่าพระรูปนั้นบริสุทธิ์ ท่านก็ยังคงเสียหาย ทั้งในทางส่วนตัวและในเชิงภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหากเป็นพระผู้ใหญ่ที่ถูกถอดถอนสมณศักดิ์หรือพ้นจากตำแหน่งทางคณะสงฆ์ แม้จะกลับมาบวชใหม่ก็ต้องเริ่มนับพรรษาใหม่ทั้งหมดกรณีนี้จึงสะท้อนถึงความท้าทายระหว่าง “กฎหมายบ้านเมือง” กับ “พระธรรมวินัย” เพราะกฎหมายมีอำนาจบังคับใช้ในกระบวนการยุติธรรม ขณะที่พระธรรมวินัยยึดหลักการทางศาสนา การที่พระถูกบังคับให้สละสมณเพศทั้งที่ยังไม่พิสูจน์ความผิดอาจขัดกับหลักความยุติธรรมและกระตบศรัทธาของพุทธศาสนิกชนอย่างรุนแรง ดังนั้น ความแตกต่างของถ้อยคำและวิธีปฏิบัติจึงควรได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้กฎหมายกลายเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่พระภิกษุผู้บริสุทธิ์และบั่นทอนความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาโดยรวม

ยอดชาย ชูติกาโม, (2567 : 151-165) ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทย สังคมไทยมาอย่างยาวนานอย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ที่มีหลักฐานอารยธรรมทวารวดีปรากฏ ทั่วภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ซึ่งล้วนแต่แสดงถึงวิถีชีวิตของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม แม้พุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยในหลากหลายมิติ แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายนั้น มิได้ปรากฏว่าพุทธศาสนาได้เข้าไปมีอิทธิพลโดยตรงต่อเนื้อหาในบทบัญญัติทางกฎหมายหรือมีอิทธิพลต่อรูปแบบการจัดการกระบวนการยุติธรรม กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและพุทธศาสนานั้นเป็นไปแบบที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงน้อยมากในสมัยที่เป็นรัฐจารีต และเริ่มปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายมากขึ้นในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ที่รัฐไทยพัฒนามาสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ ที่รัฐเป็นผู้ใช้กฎหมายในการจัดการกิจการทางพุทธศาสนาและนำมาสู่การสร้างรูปแบบระบบการปกครองคณะสงฆ์ที่รัฐไทยเป็นผู้ร่วมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง

สรุป พระธรรมวินัยเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการควบคุมความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์เปรียบเสมือนด้ายที่ร้อยรวมดอกไม้ให้คงความงดงามและเป็นระเบียบ ซึ่งหากขาดพระวินัยก็จะนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาของสังคมต่อพระพุทธศาสนา ส่วนกฎหมายบ้านเมืองเป็นข้อบังคับของรัฐที่กำหนดความผิดและโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย แต่เมื่อพระสงฆ์ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น ในกรณี “เงินทองวัด” ก็มักเกิดข้อขัดแย้งว่าการบังคับให้สละสมณเพศก่อนคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นการ

ละเมิดความยุติธรรมและขัดกับพระธรรมวินัย ปัญหาความไม่ชัดเจนระหว่างคำว่า “สีก” กับ “สละสมณเพศ” ในกฎหมายคณะสงฆ์ยังคงยั่วถึงความไม่สอดคล้องกันของสองระบบ กรณีนี้สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายมีอำนาจบังคับตามหลักรัฐ แต่พระธรรมวินัยยึดหลักการทางศาสนา การตีความและบังคับใช้กฎหมายจึงต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้กระทบต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและไม่บั่นทอนความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่มีความสัมพันธ์กับรัฐมาตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงรัฐสมัยใหม่

ความขัดแย้งเส้นบาง ๆ ระหว่างอำนาจรัฐกับอิสระทางศาสนา

แม้จะมีจุดร่วมที่สำคัญ แต่ความตึงเครียดระหว่างกฎหมายทางโลกและพระธรรมวินัยก็ปรากฏชัดเจนในหลายประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อรัฐพยายามใช้อำนาจทางกฎหมายเข้าแทรกแซงกิจการภายในของคณะสงฆ์ในลักษณะที่อาจขัดต่อหลักการปกครองตนเองตามแนวทางพระวินัย ความขัดแย้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาพื้นฐานเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจ คำถามว่าใครควรเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจตัดสินความผิดของพระภิกษุ การแต่งตั้งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะ และการกำหนดทิศทางการปฏิรูปคณะสงฆ์กลายเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนซึ่งสะท้อนถึงการต่อสู้ทางอำนาจระหว่างสถาบันศาสนากับสถาบันรัฐในสังคมไทยสมัยใหม่

พระครูธรรมศุท, เกษฎา ผาทอง, และ สุกิจ ชัยมุสิก, (2567 : 630-643) ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันการปกครองสงฆ์ภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2505 อันเป็นเหตุของปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ ตามมา ที่ทำให้สังคมไทยเกิดความเคลือบแคลงสงสัยว่า “สถาบันพระพุทธศาสนากับสถาบันการเมืองไปเกี่ยวข้อยังไงกันได้อย่างไร” และด้วยความรู้สึกรังเกียจของพุทธศาสนิกชนชาวไทยส่วนใหญ่ที่มองว่าศาสนากับการเมืองไม่ควรยุ่งเกี่ยวกัน เพราะศาสนาเป็นเรื่องของความสะอาดบริสุทธิ์ศาสนาเป็นสถาบันที่ควรอยู่เหนือความขัดแย้งทั้งปวง เพราะด้วยหลักธรรมวินัย พระสงฆ์ทุกรูปต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด (ในปาฏิโมกข์ 227 ข้อ) เป็นอันดับแรกทีเดียวที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปรับรู้ได้ ส่วนกฎระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม ซึ่งตราขึ้นให้สอดคล้องกับธรรมวินัยและกฎหมายของรัฐ ตลอดจนกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อควบคุมคณะสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาที่ประชาชนทั่วไป (ส่วนใหญ่) ไม่รู้ถึงกฎระเบียบข้อบังคับทั้ง 2 ส่วนนี้ (กฎมหาเถรสมาคมและพระราชบัญญัติ) ว่าสงฆ์ต้องประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งต่อการสถาปนาสมเด็จพะสังฆราชจึงทำให้เกิดการวิพากษ์คณะสงฆ์และการเมืองไปต่าง ๆ นา ๆ ล้วนไม่เกิดผลดีต่อภาพรวมของประเทศ ซึ่งศาสนานั้นเป็นเรื่องของความละเอียดอ่อน หากเกิดความขัดแย้งในเรื่องของศาสนารังแต่จะนำพาสังคมในประเทศไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงและมากขึ้น

ทวีศักดิ์ ไครบุตรและคณะ, (2567 : 1-12) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมมนุษย์มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคต้นแล้ว คือ เมื่อมนุษย์เริ่มเกิดขึ้นบนโลกใบนี้ ความขัดแย้งก็เริ่มเกิดขึ้น เพราะมนุษย์มีกาม คือ ความใคร่ ความอยาก ความต้องการ ความพึงพอใจ ความประสงค์จึงใจครอบครองเป็นเจ้าของ เพราะมนุษย์ต้องกินเพื่อความอยู่รอดและเพื่อความสมบูรณ์พูนสุขและเพื่อความหรรษา เพราะมนุษย์ต้องการมี

เกียรตินิยมเหนือกว่ามนุษย์ด้วยกันและที่เป็นรากฐานแรกสุด คือ มนุษย์มีความกลัวในทุก ๆ อย่างรวมไปถึงกลัวผู้อื่นจะเหนือกว่าตน จึงต้องพยายามทำอะไรก็ได้ที่ให้นั่นเหนือกว่าคนอื่นเพื่อความปลอดภัยของตน มนุษย์เราเริ่มขัดแย้งกันเรื่องชีวิต การดำรงอยู่ แล้วเพิ่มเรื่องทรัพย์สิน เรื่องคู่ครอง ถ้าจะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งได้ คือ การแก้ที่เริ่มจากมนุษย์ ถ้าเกี่ยวกับการเมืองก็ต้องแก้ที่การเมือง ผู้นำทางการเมือง นักการเมือง และประชาชน อำนาจ ผลประโยชน์ เป็นต้น สิ่งสำคัญ คือ การที่มนุษย์ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบการเมืองแบบเปิดความขัดแย้งเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือการที่ต้องทำงานเป็นกลุ่ม

พระจอม มหาปัญญาและคณะ, (2568 : 163-173) ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์เป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการนำทางจิตวิญญาณและศีลธรรมของสังคมไทย แต่ในยุคปัจจุบันกลับเผชิญปัญหาการแทรกแซงจากอำนาจรัฐและการเมือง ทำให้เส้นแบ่งระหว่างศาสนากับการเมืองพร่าเลือน การนำพระสงฆ์เข้าสู่สนามการเมืองเพื่อประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ย่อมบั่นทอนความศรัทธาและสร้างวิกฤตต่อพระพุทธศาสนา ความท้าทายนี้สะท้อนความขัดแย้งระหว่างอิสระทางศาสนากับอำนาจรัฐที่ยังหาทางออกที่สมดุลได้ยาก

สรุป ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทางโลกกับพระธรรมวินัยสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องและความขัดแย้งที่มีผลต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย โดยพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญทางจิตวิญญาณและศีลธรรม แต่กลับต้องเผชิญการแทรกแซงจากการเมืองและอำนาจของรัฐที่แสวงหาผลประโยชน์ กฎหมายคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กลายเป็นเครื่องมือควบคุมพระสงฆ์และทำให้เกิดข้อสงสัยในสังคมว่าศาสนากับการเมืองควรสัมพันธ์กันเพียงใด ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เช่น การแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชสะท้อนถึงความเปราะบางของศาสนาเมื่อถูกโยกกับการเมือง ทั้งที่พระธรรมวินัยเน้นความบริสุทธิ์และความเป็นอิสระจากอำนาจโลกีย์ หากไม่สามารถรักษาความสมดุลระหว่างกฎหมายรัฐกับพระธรรมวินัยได้ ก็อาจนำไปสู่ความแตกแยกในสังคมไทยและทำลายศรัทธาต่อสถาบันพระพุทธศาสนาในระยะยาว

ผลกระทบต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยความท้าทายในศตวรรษที่ 21

ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างกฎหมายทางโลกและพระธรรมวินัยได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความคาดหวังของประชาชนต่อความโปร่งใสและความรับผิดชอบของสถาบันศาสนามีสูงขึ้น ปัญหาการทับซ้อนของอำนาจ ความล่าช้าในการลงโทษพระภิกษุที่กระทำความผิด และช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้บางความผิดไม่ได้รับการลงโทษอย่างเหมาะสม ล้วนเป็นผลพวงจากความไม่สมดุลระหว่างสองระบบกฎหมาย ความท้าทายเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานเท่านั้น แต่ยังกระทบต่อความศรัทธาของประชาชนและความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอีกด้วย

พระกฤษดา ธมฺมสโร (สาระวิท) และ สุรศักดิ์ พุทธา, (2567 : 57-72) ได้กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ทำให้ต้องเผชิญทั้งโอกาสและความท้าทาย จริยธรรมทางการเมืองกลายเป็นตัวชี้วัดความโปร่งใสและความเป็นธรรม ซึ่ง

กระทบโดยตรงต่อความศรัทธาของประชาชนต่อสถาบันสงฆ์ หากขาดแนวทางที่ชัดเจนย่อมทำให้การปกครองคณะสงฆ์เผชิญวิกฤตความน่าเชื่อถือในศตวรรษที่ 21

ปลัดธรรมาภรณ์ ธมมสโร, (2567 : 171-183) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพปัจจุบันในการปฏิบัติงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการปกครอง พบว่า มีปัญหาอุปสรรคทุกด้าน อันเนื่องมาจากมีความรู้ความเข้าใจในบทบัญญัติทางวินัยสงฆ์เกี่ยวกับการระงับอธิกรณ์ด้านต่าง ๆ ไม่ชัดเจน ทำให้มีความน่าเชื่อถือน้อยในกระบวนการตัดสินใจปัญหา ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะมีน้อย และมีความรู้และเทคนิคในการให้คำปรึกษาการแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องที่ต้องได้รับการพัฒนา นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน คือ อายุของผู้ปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาสุขภาพ ความรู้ความเข้าใจในบทบัญญัติทางวินัยสงฆ์ ตลอดจนทั้งทักษะและเทคนิคการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน

พระครูวินัยธรกมลเมธ กตปุณโญ (ไคว้ตระกูล) และ พิชิต บุรีมาตร, (2567 : 17-31) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการบริหารยุคใหม่นี้ จึงเข้าหลักอยู่ที่ว่าประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่ยังยึดการปฏิบัติตามหลักธรรมะขององค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามหลักพระธรรมวินัยไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่มีใครปฏิรูปพระพุทธศาสนาตามพระธรรมวินัย ยกเว้นการปฏิรูปกิจการบริหารสงฆ์ โดยต้องมีมหาเถรสมาคมมีส่วนร่วม ไม่ใช่หยิบบัญชีให้คนไม่เข้าใจศาสนาออกกฎหมายบังคับใช้ จากคนภายนอกสภาของประชาชน ประชาชนยังได้รับหลักธรรมวินัยอยู่เช่นเดิม และฝ่ายสงฆ์แม้ปฏิบัติธรรมะอยู่ตามถ้ำตามวัดป่ามีประชาชนเคารพนับถือและเป็นที่พึ่งของประชาชน พระมหากษัตริย์ยังได้พระราชทานตำแหน่งถวายเพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นได้รับทราบว่าการกระทำคุณงามความดีของพระเหล่านั้นได้มีอยู่ในสายตาของสถาบันหลักของชาวไทย การมอบตำแหน่งฐานะเป็นพระมหากษัตริย์คุณต่อพสกนิกรที่ทำความดี ดังนั้น สถาบันวัดกับสถาบันวัง จึงมีความผูกพันเกื้อกูล ตั้งแต่ตั้งประเทศที่ตระกำลำบาก ทุกข์ยากก่อตั้งชาติบ้านเมืองมาด้วยกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ พระเจ้าเป็นจะต้องมีรูปแบบสายบังคับบัญชาในการบริหาร เพื่อยังองค์การสงฆ์ที่เป็นพุทธมามกะให้เจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคง อย่างมีระบบ แต่การแยกภาระหน้าที่นั้นจะไม่มีมีการก้าวก้าวองค์กรปกครองทั้งสองฝ่าย

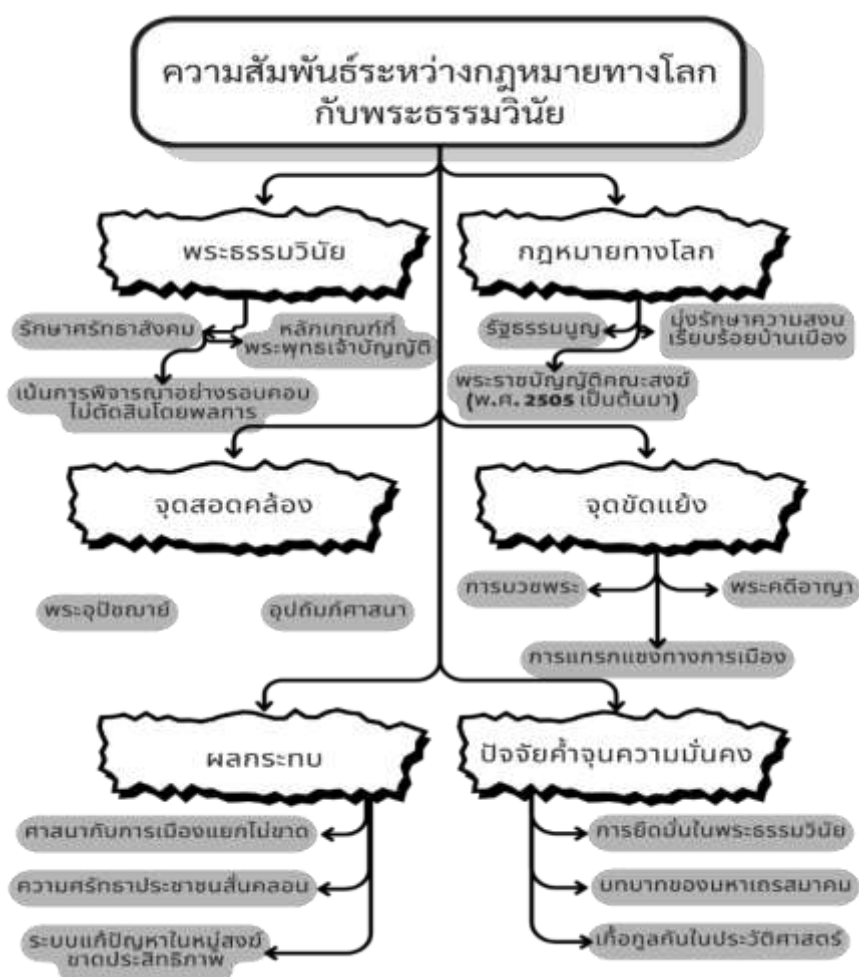
สรุป ความสอดคล้องและความขัดแย้งระหว่างกฎหมายทางโลกกับพระธรรมวินัยมีผลโดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทย เพราะแม้พระธรรมวินัยจะเป็นหลักการสูงสุดของสงฆ์ แต่กฎหมายทางโลกกลับเข้ามากำกับในมิติของการบริหารจัดการ จึงเกิดความท้าทายต่อความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสของระบบการตัดสินใจปัญหาในหมู่สงฆ์ เมื่อผู้ปฏิบัติหน้าที่จำนวนมากขาดความเข้าใจลึกซึ้งในวินัยและมีข้อจำกัดด้านทักษะ ทำให้กระบวนการแก้ปัญหาที่มีอุปสรรค อีกทั้งการออกกฎหมายโดยบุคคลภายนอกที่ไม่เข้าใจพระธรรมวินัยยิ่งทำให้เกิดความไม่สอดคล้องระหว่างสองระบบ อย่างไรก็ตาม การยึดมั่นในพระธรรมวินัยและการมีส่วนร่วมของมหาเถรสมาคมยังเป็นแกนหลักที่ช่วยให้การปกครองคณะสงฆ์ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง โดยมีความสัมพันธ์เกื้อกูลระหว่างสถาบันวัดกับสถาบันวังที่สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและสร้างความมั่นคงทางสังคม

บทสรุป

ความสอดคล้องและความขัดแย้งระหว่างกฎหมายทางโลกกับพระธรรมวินัยมีผลกระทบต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยอย่างลึกซึ้ง โดยพระธรรมวินัยเป็นหลักเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อควบคุมความประพฤติของภิกษุให้มีระเบียบเรียบร้อยและคงความศรัทธาของสังคม ขณะที่กฎหมายทางโลก โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา เป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้จัดระเบียบและกำกับกิจการคณะสงฆ์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความสอดคล้องของสองระบบสะท้อนผ่านบทบาทของพระอุปฌาย์ที่คัดกรองและอบรมผู้บวช ซึ่งหากทำได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมช่วยธำรงพระพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันรัฐธรรมนูญก็กำหนดให้รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติกลับเกิดปัญหาการไต่สวนสอบสวนผู้บวชที่ล่าช้าและไม่ครอบคลุม ทำให้บางครั้งมีผู้ต้องหาหรือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้าสู่การบวชได้ กรณีนี้สะท้อนความไม่สอดคล้องระหว่างความคล่องตัวของพระวินัยกับกระบวนการทางกฎหมายในอีกด้านหนึ่ง เมื่อพระสงฆ์ต้องเผชิญข้อกล่าวหาทางอาญา เช่น กรณี “เงินทองวัด” กฎหมายกำหนดให้พระถูกบังคับ “สละสมณเพศ” หากไม่ได้รับการประกันตัว ทั้งที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งต่างจากหลักการในพระธรรมวินัยที่เน้นการพิจารณาอย่างรอบคอบและไม่ตัดสินโดยพลการ ความคลุมเครือของถ้อยคำ “สีก” กับ “สละสมณเพศ” ในกฎหมายคณะสงฆ์ยิ่งสร้างความขัดแย้งระหว่างหลักการยุติธรรมทางศาสนากับอำนาจบังคับใช้ของรัฐ ปัญหานี้กระทบโดยตรงต่อความศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและรัฐไทยที่มีมาตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงรัฐสมัยใหม่ทำให้การปกครองคณะสงฆ์ไม่อาจแยกขาดจากอำนาจการเมืองได้ พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณกลับถูกดึงเข้าสู่สนามการเมือง การแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชหรือการใช้อำนาจควบคุมคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงกลายเป็นชนวนความขัดแย้งและสร้างคำถามถึงความเป็นอิสระของศาสนา การแทรกแซงเช่นนี้ทำให้เกิดความเปราะบาง หากไม่สามารถรักษาสมดุลระหว่างความบริสุทธิ์ทางพระธรรมวินัยกับอำนาจรัฐได้อาจนำไปสู่ความแตกแยกและลดทอนศรัทธาของประชาชนผลกระทบต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21 จึงปรากฏชัดว่า แม้พระธรรมวินัยยังคงเป็นหลักสูงสุดของสงฆ์ แต่กฎหมายบ้านเมืองก็เข้ามากำกับในเชิงการบริหารจัดการ ปัญหาความไม่เข้าใจในบทบัญญัติทางวินัย ข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะของผู้ปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงการออกกฎหมายโดยบุคคลภายนอกที่ไม่เข้าใจพระธรรมวินัย ล้วนทำให้ระบบการแก้ปัญหาในหมู่สงฆ์ขาดประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การยึดมั่นในพระธรรมวินัยและการมีส่วนร่วมของมหาเถรยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปกครองคณะสงฆ์ดำรงอยู่อย่างมั่นคง โดยมีความสัมพันธ์เกื้อกูลระหว่างสถาบันวัดกับสถาบันวังเป็นหลักประกันทางประวัติศาสตร์ที่ค้ำจุนความมั่นคงและศรัทธาของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายทางโลกในการปกครองคณะสงฆ์ไทยมีทั้งความสอดคล้องที่ช่วยธำรงพระศาสนาและความขัดแย้งที่สร้างความเปราะบาง โดยพระธรรมวินัยเน้นความบริสุทธิ์และศรัทธาของสังคม ส่วนกฎหมายทางโลกเน้นการจัดระเบียบเพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ แต่เมื่อกลไกกฎหมายไม่สอดคล้องกับหลักพระวินัย เช่น กรณีการบวชหรือการสึกของพระสงฆ์ ย่อมกระทบศรัทธาประชาชนและสร้างคำถามถึงความเป็นอิสระของศาสนา ซึ่งหากไม่รักษาสมดุลระหว่างสองระบบ อาจทำให้ความมั่นคงและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในสังคมไทยลดลงได้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ หนูชัยแก้ว. (2566). การศึกษาทัศนะว่าด้วยพระพุทธศาสนากับหลักประโยชน์สาธารณะในกฎหมายมหาชนไทย. *The Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 6(3), 284-297.
- ชนนสรณ์พงศ์ จรูญชาติ. (2566). รูปแบบการลงนิคมกรรมตามพระธรรมวินัยและความรับผิดชอบตามกฎหมายไทย. *วารสารพุทธนวัตกรรมการวิจัย*, 4(3), 119-133.
- ทวีศักดิ์ ไครบุตรและคณะ. (2567). ความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(11), 1-12.
- พระกฤษดา ธम्मสาโร (สาระวิท) และ สุรศักดิ์ พุทธา. (2567). จริยธรรมทางการเมืองในศตวรรษที่ 21 : โอกาสและความท้าทาย. *วารสารปราชญ์ประชาคม*. 2(5), 57-72.
- พระครูธรรมศุต. เกษภา ผาทอง. และ สุกิจ ชัยมุสิก. (2567). รัฐกับพระพุทธศาสนา:ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ไทย. *วารสารสหสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 7(2), 630-643.
- พระครูวินัยธรมลเมธ กตปุญโญ (ไคว้ตระกูล) และ พิชิต ปุริมาตร. (2567). การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงในพระพุทธศาสนาในอำเภอเมืองนครนายกจังหวัดนครนายก. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*. 2(3), 17-31.
- พระครูอุทุมพรกิตติคุณ (เลื่อน ภูมิโร), โกเมศ ขวัญเมือง, และ พระสิทธินิติธาดา (ชลัช โชติทนต์). (2567). การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุกรณีตักขิปปาราชิกตามหลักพุทธศาสนาเถรวาทและความรับผิดชอบของบุคคลในความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*. 7(4), 418-426.
- พระจอม มหาปัญญาและคณะ. (2568). วิถีของพระสงฆ์ : ศึกษาผู้ใช้อำนาจทางการเมืองครอบงำปิดกั้นกิจของสงฆ์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*. 8(1), 163-173.
- พระปลัดธณัฐพล ธมฺมสโร. (2567). การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระสงฆ์เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*. 7(6), 171-183.
- พระปลัดศานิตย์ นิจจันโณ (พงษ์จตุรา). (2567). การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายกับการวินิจฉัยกรณีพระภิกษุต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาบนฐานพระวินัยบัญญัติ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 9(12), 1601-1624.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณและคณะ. (2565). การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 12(1), 296-306.

- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร). (2568). การศึกษาพระธรรมวินัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการการดำเนินคดีพระภิกษุที่กระทำความผิดในปัจจุบัน. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์. 8(2), 317-331.
- ยอดชาย ชูติกาโม. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและกฎหมายในสังคมไทยตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยา-พ. ศ. 2475. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. 20(3), 151-165.
- วิญญู เถาถาวงษ์ และ พระณัฐวุฒิ พันทะลี. (2568). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายในประเทศไทย. วารสารเมธีวิจัย Savant Journal of Social Sciences. 2(4), 58-71.
- สุวิทย์ อุ่นขาว และ วีรณช พรหมจักร. (2562). พลวัตของความขัดแย้งและระบอบความขัดแย้งทางการเมืองสังคมไทยช่วงปี พ.ศ. 2540-2562. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม. 9(5), 200-213.